

DOI 10.36074/logos-10.09.2021.44

СЕМАНТИЧНИЙ АНАЛІЗ СЕМІОТИЧНОГО КОНЦЕПТУ «ЧАСУ» В АСПЕКТІ МІЖСЛОВ'ЯНСЬКОГО ЗІСТАВЛЕННЯ АНТРОПОНІМНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ

Заваринська Ірина Федорівна

кандидат філологічних наук, викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Нестайко Ірина Миколаївна

кандидат педагогічних наук, доцент, викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Буда Володимир Андрійович

кандидат філологічних наук, доцент, викладач

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

УКРАЇНА

Власні імена, що входять до складу слов'янських фразеологізмів часто вербалізують антропоцентричну ознаку відносного уявлення щодо людини та часу, і утворюють концепт 'часу' із семантичним значенням – 'у майбутньому', 'у минулому' тощо.

Актуальність теми дослідження полягає у розгляді ряду дискусійних проблем мовознавства, як наприклад: природа компоненту-антропонім у складі фразеологізмів. Ці питання вже ставили й частково вирішували польські, українські й російські вчені (проблему семантики власної назви розглядали Е.Жетельська, Ю.О.Карпенко, О.В.Суперанська, Е.М.Солодухо).

Мета нашого дослідження: визначити особливості семіотичного концепту (часу) на матеріалі слов'янської ономастичної фразеології та його кореляції в антропоцентричному світлі. З огляду на складність об'єкта дослідження, лінгвісти зазначають, що у лінгвокультурології спостерігаємо декілька напрямків вивчення концептів за вибором матеріалу дослідження. М. Е. Рут доходить висновку про те, що: "...образний компонент – головний у семантичній структурі власного імені, оскільки без чуттєвого уявлення про об'єкт оніма, останнього просто не існує" [1].

У межах фразеологічної картини світу асоціативний фон здебільшого знаходить своє лінгвальне відображення, оскільки лише за допомогою виходу на асоціативні чинники, можна пояснити основи творення фразеологізмів.

Наведемо приклади зазначеного вище. Так, в антропонімній фразеології теперішня ситуація нерозривно поєднується із часом, що окреслює минуле, теперішнє та майбутнє, демонструє основну антропоцентричну ознаку фразеологічної концептуалізації відносного щодо людини часу.

Порівняємо: пол. *Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał* та рос. *Ломи дерево, пока молодо*. Фразеологізм *Czego Jaś się nie nauczy, tego Jan nie będzie umiał* [2] має фольклорне етимологічне походження. Основну когнітивну функцію виконують компоненти: *Jaś-Jan* (Івась-Іван) – даний антропонім (демінутив та повна форми) вживаються для вираження семантики часу. Компоненти вербалізують основну антропоцентричну ознаку відносного уявлення щодо людини та часу, і утворюють концепт 'часу' із семантичним значенням – 'у майбутньому'.

Концепт 'часу' із семантичним значенням – 'у минулому' знаходимо у фразеологізмах: пол. *Za cesarki, za Terezki to było* (Tereza – австрійська цариця Марія Тереза, яка при першому розподілі Польщі (1772) захопила північну частину Малопольщі)[2]. В українській мові маємо подібне семантичне значенням у фраземі: *За царя Тимка (Панька)*. Концепт часу спостерігаємо і у виразах: укр. *на Миколи та й ніколи*, у пол. *Do Świętego Ducha nie zdejmuj kożucha (do Zielonych Świątek)* [2].

Висновки. На основі проведеного дослідження доходимо висновку про те, що головним у семантичній структурі антропоніма-компонента є образний компонент, оскільки без асоціативного уявлення про об'єкт, як зазначає М. Е. Рут, оніма просто не існує.

Перспектива подальших розвідок полягає у з'ясуванні взаємодії мови та культури в діапазоні етнокультурно самосвідомості, розширенні уявлень про менталітет певної нації та специфіки його вираження мовними засобами через аналіз компонентного складу національно-маркованих мовних одиниць.

Список використаних джерел:

- [1] Рут, М. Э. (2008). *Образная номинация в русской ономастике*. Москва: ЛКИ.
- [2] *Етимологічний словник польської мови*. (1998). Варшава: Ведза Повшехна.
- [3] Федіна, О. Актуалізація концепту «людина» у фразеологічній системі російської лінгвогендерології: матеріали підсумкової наукової конференції студентів та викладачів (с.345-349). 3 листопада, 2015, Дніпро, Україна: ДНУ.
- [4] Хмара, В. В. (2018) *Фразеологічні одиниці з антропним компонентом у західногерманських і східнослов'янських мовах: зіставний аспект* (автореф. дис. ... кандидата філологічних наук). Міжнародний гуманітарний університет. Одеса, Україна.